

Dit is een orgasme voor je hersenen

Cloud Atlas
Regie: Andy en Lana Wachowski en Tom Tykwer. Met: Tom Hanks, Halle Berry, Jim Broadbent, Hugo Weaving, Doona Bae.

Cloud Atlas van Andy en Lana Wachowski en Tom Tykwer is een film over troost. Het is een film over van alles en nog wat. Net zoals het non-lineaire boek van David Mitchell dat de drie regisseurs nog wat verder deconstrueerden en toen weer als een filmisch kunstwerk opbouwden en verhaal over van alles en nog wat was. Over noodlot en toeval. Goden en kosmonauten.

Er zijn zes tijdlijnen, die zich tussen 1849 en 2346 op diverse continenten en werelden afspelen, tientallen acteurs die in al die verhalen en dubbelrollen spelen. Ze zijn slaven en meesters. Piraten, plutocraten en paupers. Soms herken je ze alleen maar bij een bepaalde belichting of vanuit een onverwachte hoek.

Af bij de première op het Filmfestival Toronto werd duidelijk dat Lana Wachowski (voorheen Larry) zich met *Cloud Atlas* ook voor het eerst als vrouw aan de buitenwereld presenteerde. De vele dialogen over het kiezen van je eigen identiteit, de vraag in hoeverre Gods schepping door de mens mag worden vervoormaakt en het uitgangspunt dat alle grenzen slechts conventies zijn, duiden erop dat de vraag wie en wat een mens is centraal staat in deze persoonlijke interpretatie van Mitchell's tijdreis.

Het resultaat is een multidimensionaal filmisch mozaïek, een cybervariant op Ovidius' *Metamorfosen*, die in de Amerikaanse pers liefkozend een *mindfuck-film* wordt genoemd. En dat is het. Een heel plezierige mindfuck overigens.

Cloud Atlas is misschien niet zo revolutionair als *The Matrix*, het pièce de résistance van de Wachowski's, of zo opwindend als *Lola Rennt*, de doorbraakfilm van Tykwer, maar wel minstens zo ambitieus als beide films samen. En het is een film die je bij een eerste keer kijken verleidt, bij een tweede keer veroverd en bij een derde keer pas z'n ware gezicht laat zien.

En dan die troost. Want troostrijk is het. De gedachte dat in een wereld van vernippere verhalen en gesneefde mogelijkheden er zo iets bestaat als kosmische rechtvaardiging, als liefde die de grenzen van tijd en materie overstijgt.

Dit soort films zijn misschien onhandig of zo diepzinnig dat ze er weer oppervlakkig van worden. Maar het zijn ook aanzetten tot nieuwe mythen.

DANA LINSSEN

Scène uit *Cloud Atlas*, anno 1936: Robert Frobisher droomt.

Veel, groots en enorm, zo'n film is het

Hij duurt drie uur en heeft 6 verhaallijnen, spelend tussen 1849 en 2346. *Cloud Atlas* is een ambitieuze mozaïekfilm.

De schrijver

Halverwege een antwoord zegt schrijver **David Mitchell** ineens dat hij moet ophangen: er is iemand aan de deur. Klik – en weg is hij. Slik. Wanneer kan ik terugbellen? Maar dan belt hij zelf af. En gaat verder met het antwoord. Achteraf blijkt dat die onderbreking ons gesprek precies doormidden heeft geknipt. Als in een verhaal uit zijn roman *Cloud Atlas*.

Daarin begint Mitchell een verhaal in 1849 (in dagboekvorm), onderbreekt het abrupt en begint een volgend verhaal in 1936 (in brieven), onderbreekt dat abrupt en begint weer een verhaal in 1973 (een thriller). Er volgen nog komische memoires, een sciencefiction-interview en een kampvuurverhaal uit een heel verre toekomst. Dat zesde verhaal wordt helemaal verteld, daarna volgen, in omgekeerde volgorde, de eindes van de andere verhalen.

Een structuur van matroesjkapoppen; de film is eerder een dikke verhalenvecht. **David Mitchell**: „Of een mozaïek. Ik ben erg onder de indruk van de zorg waarmee de filmmakers de stukjes aan elkaar gelijmd hebben. Ik heb de film nu twee keer gezien en nog niet alles opgemerkt. Er wordt een vraag gesteld in 1849 die een paar honderd jaar later wordt beantwoord. In 1849 loopt Adam Ewing langs een slavenplantage, in 1973 zie je die plantage op een foto aan de muur. Het wemelt van zulke verwijzingen.”

David Mitchell noemt zichzelf een heel gelukkige *adaptee*. „Veel succes met het vertalen van dat woord.” In zijn volgende roman figureert opnieuw Timothy Cavendish, een schelmachtige held uit *Cloud Atlas*. Na de film kan Mitchell hem zich alleen nog maar voorstellen met het gezicht van acteur Jim Broadbent. De roman had hij lang niet gelezen. „Toen we in Berlijn het script doorlezen, vroeg ik Lana Wachowski af en toe: is die zin van jou of van mij? En soms zei ze: die is van jou. Dat is alsof je jezelf, als kind, terughooft op een C60-cassettebandje.”

„Als een film zo'n grote bezetting heeft, komt elke acteur heel kort in beeld en vergeet de kijker wie wie is. De filmmakers hebben dat heel slim opgelost door dezelfde acteurs dubbele, driedubbele, viervoudige, vijfvoudige, zesvoudige rollen te laten spelen.” Mitchell heeft hoorbaar plezier met het formuleren van *quintupling* en *sextupling*, alsof hij liefst nog hoger zou willen.

„Dan heb je als kijker een relatie met een acteur,

een 'ziel' zo je wilt. Die methode is eigenlijk heel oud. Vierhonderd jaar geleden had je groepen acteurs die optraden op het dorpsplein: acht of tien of twaalf acteurs speelden honderden verschillende mensen.”

De regisseurs

De regisseurs zijn Mitchell dankbaar, zegt **Lana Wachowski** in het Concorde Hotel bij de Kurfürstendamm in Berlijn. Door *Cloud Atlas* konden Lana, haar broer **Andy Wachowski** en de Duitse regisseur **Tom Tykwer** een hecht trio vormen. De film werd in de Berlijnse Babelsberg Studio opgenomen, tussendoor vlogen de Wachowski's naar Mallorca voor drie verhalen die spelen in 1849, de 24ste eeuw en een postapocalyptische wereld. Tykwer filmde het middenstuk – 1936, 1973 en 2012 – grotendeels in Schotland.

Verwante zielen zijn het, makers van hippe, zelfbewuste montagefilms als *The Matrix* en *Lola Rennt*. Regisseurs die een miljoenenpubliek willen trekken én filosofische vragen stellen over schijn, wezen of causaliteit. De gepassioneerde, kwikzilveren Lana met rozerode rastavlechten praat het meest – tot 2008 heette zij Larry. De cerebrale Tykwer biedt rardonisch weerwerk. Maar als de stille Andy Wachowski – massief, kaal, in het zwart – het woord neemt, is dat met force majeure. Dan zwijgt de rest.

Lana Wachowski: „Regisseurs zien elkaar nooit. Vlogen wij naar Berlijn, dan vertrok Tom net weer. Alleen als we samen een project deden, konden wij elkaar langer zien. Deze film is liefdevol. We hebben vier jaar gratis gewerkt en ons eigen geld erin gestoken. Acteurs klaagden niet als we even geen geld hadden, financiers sprongen erin terwijl ze wisten hoe moeilijk *Cloud Atlas* te verkopen was.”

Tom Tykwer: „Niks aan de film is eenvoudig. Zes verhalen die, als je het boek hebt dichtgeslagen, in je herinnering blijven hangen als één verhaal. Het is een soort narratieve symfonie. We wilden dat gevoel in onze film benaderen. We schiepen een overkoepelend verhaal om de zaak bijeen te houden. In 1849 heb je dokter Henry Goose, een gifmenger. Dat personage zie je door de eeuwen heen, via ambivalente personages, evolueren in iets heel positiefs: Zachry, die de mensheid redt. En het is geen messias, maar een gewoon mens. Het is fantastisch om de beroemdste Mr. Everyman van deze planeet te hebben. Tom Hanks!”

De acteurs

Tom Hanks maakt zijn entree, met actrice **Halle Berry** in zijn kielzog. Hij is iets te luidruchtig joviaal. Na een half-komische Clint Eastwood-dialog met een lege stoel, zegt hij: „Het trio belde me. Ik zei: wie hebben jullie verder gestrikt? Ze zeiden: Jim Broadbent. Ik zei: yeah.... Hugo Weaving. Oké... Halle Berry. *I'm in!*” Berry rolt met haar ogen.

Tom Hanks: „Maar serieus, ik wist van *Cloud Atlas*, maar had het boek niet gelezen. Dan krijg je het script, je begint, dummdum... huh? Even terug. Wat? Op de eerste pagina ben je al in drie verschillende eeuwen! Het is een beetje moeilijk in de architectuur van het verhaal te komen, maar dan leest het als een trein. Zulke films worden niet meer gemaakt sinds Kurosawa ermee stopte.”

Halle Berry: „Het trio pichtte de film in een kwartier. Ze waren zo gepassioneerd, ik zei meteen: ik doe het. Omdat het zo groots en anders en innovatief en opwindend was, en om wie ze zijn. Toen begon het lange wachten. We belden soms, dan zeiden ze: we proberen het geld los te krijgen, wil jij nog steeds? En ik zei: natuurlijk.”

Tom Hanks: „Ik stelde ze op een gegeven moment voor: noem de film gewoon *Cloud Atlas 2*, dan komt het geld vanzelf.”

En de film

Lana Wachowski: „Het interessantste aan *Cloud Atlas* is dat de film kan gaan over causaliteit en consequenties: een heel westers concept. Maar hij kan ook een boeddhistisch begrip als karma uitdrukken.”

Halle Berry: „Tom en ik ruzieden op de set steeds over reïncarnatie. Of ruzieden, nee, we waren het oneens...”

Tom Hanks: „We discussieerden met het grootst mogelijke respect voor elkaars positie.”

Halle Berry: „Ik geloof in reïncarnatie, hij niet. Voor mij gaat *Cloud Atlas* over waar we waren en waar we heengaan. Waarom zijn we hier?”

Tom Hanks: „Voor mij gaat het over wat we in deze wereld doen. Aan het eind zegt Hugo Weaving Jim Sturgess: 'Al je inspanningen zullen nooit meer opleveren dan een druppel in een oneindige oceaan.' En Jim antwoordt: 'Maar wat is de oceaan anders dan een verzameling druppels?' Dat is voor mij de essentie.”

Andy Wachowski: „Er bestaan exceptionele

mensen die het verschil maken. In de film zijn ze gemarkeerd met een moedervlek in de vorm van een komeet. Toch is het boek geen viering van individualiteit. Collectief werken we aan een betere toekomst, collectief consumeren en vernietigen wij elkaar. Je kunt je in je consumenteneepbel verschuilen of je kunt je ervan bewust zijn dat jouw gedrag invloed heeft, of het nu gaat om een slavenplantage in 1849 of een Chinese iPad-fabriek nu. Jij hebt een keus, en die keus kan meer impact hebben dan je denkt.”

Of *Cloud Atlas* het publiek uitdaagt? **Tom Hanks** trekt een vies gezicht. „Dat klinkt als huiswerk. Een wortelkanaalbehandeling, dat is pas een uitdaging. Maar als ik naar *James Bond* ga, koop ik een kaartje voor een merk. Het wordt pas spannend, een echte filmervaring, als je niet weet wat je kunt verwachten. Behalve dat er adembekemende vrouw in speelt.” Halle Berry rolt weer met haar ogen.

„Deze film moet je over je heen laten spoelen”, vervolgt **Tom Hanks**. „Je houdt nooit alles bij wat er gebeurt. Daarvoor moet je nog een keer gaan, en nog eens.”

En of de film nou liefdewerk is – zoals **Lana Wachowski** zegt – of niet, de film die 100 miljoen dollar heeft gekost, moet natuurlijk wel iets terugverdienen. **David Mitchell** was bij de publicatie van het boek, met zijn ingewikkelde structuur, ook nerveus: „Ik was bang dat het mijn carrière om zeep zou helpen. Maar als het boek mislukt, was had ik enkele jaren van mijn leven verspield, geen miljoenen dollars. Film heeft die luxe niet.”

Lana Wachowski: „De filmindustrie reduceert films tot hun openingsweekend. In 2006 schreven en produceerden we *V for Vendetta*. Dat was een succes en de kritiek sabelde de film neer als anti-Amerikaans of pro-terroristisch. En toch leeft hij voort in de subcultuur. Het Guy Fawkes-masker uit *V for Vendetta* werd het symbool van hackersbeweging Anonymous. Dat wil je als kunstenaar. Dat het niet voor niets was. Kunst scheppen is een optimistische, revolutionaire daad.”

„Elke film is een kwestie van leven en dood”, zegt **Tom Hanks**. „Het is als wandelen over het slappe koord. Als dat dan toch zo is, ga je liever op stap met mensen die je bewondert.”

ELLEN DE BRUIJN & COEN VAN ZWOL

De schrijver: **David Mitchell** (43) is een Britse schrijver van vaak caleidoscopische, ambitieuze romans. Zijn meest recente is *The Thousand Autumns of Jacob de Zoet*.

De regisseurs: **Lana Wachowski** (47) brak door met de *Matrix*-trilogie. Voorheen Larry, onderging in 2008 een geslachtsverandering.

Andy Wachowski (45) is de jonge broer en stille kracht in wat tot 2008 de Wachowski Brothers heette. Debuteerde met lesbthriller *Bound* ('96) gevolgd door megahit *The Matrix*. Gaf tot voor kort geen interviews.

Tom Tykwer (45) is een Duitse regisseur van filosofische montagefilms; hij maakte in '98 school met *Lola Rennt*. Maakte ook Engelstalige films (*Perfume*).

De acteurs: **Tom Hanks** (56) excelleert als Meneer Doorsnee. Won Oscars voor *Philadelphia* ('93) en *Forrest Gump* ('94). Speelt liefst 7 rollen in *Cloud Atlas*.

Halle Berry (46) won een Oscar voor *Monster's Ball* (2001) en was Bondgirl in *Die Another Day* (2002). Werd serieus genomen als actrice toen ze zich als junkie in *Jungle Fever* ('91) dagen niet wuste.

Recensies

De film houdt zich staande dankzij Eastwoods inzet

Trouble with the Curve
Regie: Robert Lorenz. Met: Clint Eastwood, Amy Adams, Justin Timberlake, John Goodman.

Clint Eastwood (82) regisseert in de 21ste eeuw alsof de dood hem op de hielen zit: een film per jaar. Acteren doet hij minder, sinds 2004 om de vier jaar. Na *Gran Torino* gaf hij in 2008 aan „waarschijnlijk” helemaal te stoppen. Je wilt geen bokser worden die te lang in de ring rond waggelt, zei hij. Nu staat hij toch weer in de ring met *Trouble with the Curve*. Een honkbalfilm met Eastwood als hoogbejaarde honkbalcoach Gus. Je kunt een falende pitcher afschrijven om een nieuwe te zoeken of 'interwerb', gromt Gus. Je kunt ook gewoon zijn moeder laten

overkomen, want die knul mist haar. Zo iets moet je aanvoelen.

Eastwood zei ooit dat hij van elke film iets leert, maar dat kan bij *Trouble with the Curve* niet het geval zijn. Zijn rol kan hij dromen: een vermoeide professional op zijn laatste missie, die speelt hij al decennia. Fijn dat hij zijn eigen legende definieert, maar dit is zo'n openstelling van Eastwood-formules dat je al na een kwartier de afloop weet. Als we via flashbacks ontdekken waarom Gus zijn dochter in de steek liet, wordt het zelfs biberende onderlip op het graf van zijn vrouw *You Are My Sunshine* zingt, was hij niet sinds *Unforgiven* (1992). En je kan je ogen niet afhouden van Amy Adams, die als koppige, behoeftige Mickey tegelijk een tango dans met Eastwood en een romantische komedie afwerkt met de charmante Justin Timberlake.

De film houdt zich staande met zeer magere material, en dat is de verdienste van Eastwood en de sterke cast.

COEN VAN ZWOL

Prachtige beelden, maar wel een beetje sentimenteel

Rise of the Guardians / De vijf legendes
Regie: Peter Ramsay. Met de stemmen van: Alec Baldwin, Hugh Jackman, Jude Law, Chris Pine, Isla Fisher / Jack Wouterse, Vincent Croiset, Bracha van Doesburgh.

De animatiefilm *Rise of the Guardians* brengt een aantal figuren samen die in Amerika waarschijnlijk bekend zijn dan in Nederland. De Kerstman en de paashaas kennen we wel, net als het Zandmannetje (Klaas Vaak), maar Jack Vorst en de Tandenfée zullen de meeste kinderen weinig zeggen. En dan zijn er nog het Mannetje in de Maan en de schurk Gitzwart), beter bekend als de Boeman (Boogeyman).

ANDRÉ WAARDENBURG

Advertentie

GRATIS ticket in NRC Weekend van 1 december voor 'Het Wonder van Delfts Blauw' in Gemeentemuseum Den Haag

exclusief voor lezers van NRC!

Lezersactie NRC geldig t/m 30 dec

Advertentie

Theateropera over de gruwelen uit de recente geschiedenis

Het spookhuis der geschiedenis Wunderbaum

“De satire is ambigu en de spot raak... prachtige operafragmenten van Wagner.”

NRC HANDELSBLAD ****

STADSSCHOUWBURG AMSTERDAM
DO 29 EN VRI 30 NOV, 20.00 UUR
WWW.SSBA.NL

STADSSCHOUWBURG AMSTERDAM